

Briselē, 23.5.2018.
COM(2018) 413 final

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMS

par Latvijas 2018. gada valsts reformu programmu

un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2018. gada stabilitātes programmu

Ieteikums

PADOMES IETEIKUMS

par Latvijas 2018. gada valsts reformu programmu

un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2018. gada stabilitātes programmu

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 121. panta 2. punktu un 148. panta 4. punktu,

ņemot vērā Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 (1997. gada 7. jūlijs) par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu¹ un jo īpaši tās 5. panta 2. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas ieteikumu²,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta rezolūcijas³,

ņemot vērā Eiropadomes secinājumus,

ņemot vērā Nodarbinātības komitejas atzinumu,

ņemot vērā Ekonomikas un finanšu komitejas atzinumu,

ņemot vērā Sociālās aizsardzības komitejas atzinumu,

ņemot vērā Ekonomikas politikas komitejas atzinumu,

tā kā:

- (1) Komisija 2017. gada 22. novembrī pieņēma gada izaugsmes pētījumu, tādējādi uzsākot 2018. gada Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgadu. Tajā pienācīgi ņēma vērā Eiropas sociālo tiesību pīlāru, ko Eiropas Parlaments, Padome un Komisija pasludināja 2017. gada 17. novembrī. Gada izaugsmes pētījumā iekļautās prioritātes Eiropadome apstiprināja 2018. gada 22. martā. Komisija 2017. gada 22. novembrī uz Regulas (ES) Nr. 1176/2011 pamata pieņēma arī brīdināšanas mehānisma ziņojumu, kurā Latvija nebija minēta to dalībvalstu vidū, par kurām tiks izstrādāts padziļināts pārskats. Tajā pašā dienā Komisija pieņēma arī ieteikumu “Padomes ieteikums par eurozonas ekonomikas politiku”, kuru Eiropadome apstiprināja 2018. gada 22. martā. Ieteikumu par eurozonas ekonomikas politiku (turpmāk “eurozonai adresētais ieteikums”) Padome pieņēma 2018. gada 14. maijā.
- (2) Ņemot vērā to, ka Latvija ir dalībvalsts, kuras valūta ir euro, un ka ekonomiskajā un monetārajā savienībā tautsaimniecības ir savstarpēji cieši saistītas, Latvijai būtu

¹ OV L 209, 2.8.1997., 1. lpp.

² COM(2018) 413 *final*.

³ P8_TA(2018)0077 un P8_TA(2018)0078.

jānodrošina, ka tiek pilnībā un laikus īstenots eurozonai adresētais ieteikums par ekonomikas politiku, kurš atspoguļojas turpmāk sniegtajos ieteikumos, jo īpaši 1. un 2. ieteikumā.

- (3) 2018. gada ziņojums par Latviju⁴ tika publicēts 2018. gada 7. martā. Tajā bija izvērtēts, kā īstenoti šai valstij adresētie ieteikumi, ko Padome pieņēma 2017. gada 11. jūlijā, turpmākie pasākumi, kas veikti pēc iepriekšējos gados pieņemtajiem ieteikumiem, un Latvijas progress virzībā uz stratēģijas “Eiropa 2020” valsts mērķu sasniegšanu.
- (4) Latvija savu 2018. gada valsts reformu programmu iesniedza 2018. gada 11. aprīlī un 2018. gada konverģences programmu – 2018. gada 16. aprīlī. Lai ņemtu vērā abu programmu savstarpējo saistību, tās izvērtētas vienlaikus.
- (5) Attiecīgie šai valstij adresētie ieteikumi ir ņemti vērā, plānojot Eiropas strukturālos un investīciju fondus 2014.–2020. gada plānošanas periodam. Kā paredzēts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1303/2013⁵ 23. pantā, Komisija var pieprasīt dalībvalstij pārskatīt tās partnerības nolīgumu un attiecīgās programmas un ierosināt grozījumus, ja tas vajadzīgs, lai palīdzētu īstenot attiecīgos Padomes ieteikumus. Sīkāku informāciju par minētā noteikuma izmantošanu Komisija ir sniegusi Norādēs par to, kā piemērojami pasākumi, kuri saista Eiropas strukturālo un investīciju fondu efektivitāti ar pareizu ekonomikas pārvaldību⁶.
- (6) Latvija šobrīd ir Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvajā daļā. Valdība savā 2018. gada stabilitātes programmā plāno nominālās bilances pasliktināšanos no deficīta 0,5 % apmērā no IKP 2017. gadā līdz deficītam 0,9 % apmērā no IKP 2018. un 2019. gadā, bet pēc tam šis rādītājs uzlabosies un sasniegs 0,4 % no IKP 2020. un 2021. gadā. Paredzams, ka šī virzība saskanēs ar vidēja termiņa budžeta mērķi – strukturālo deficītu 1 % apmērā no IKP – un atļautajām novirzēm, kuru pamatā ir pensiju reforma un strukturālo reformu klauzula veselības aprūpes nozarei. Tiek lēsts, ka pārrēķinātā[1] strukturālā balance palielināsies no -1,2 % no IKP 2017. gadā līdz -1,7 % no IKP 2018. gadā, bet pēc tam tā samazināsies līdz -1,5 no IKP 2019. gadā. Saskaņā ar 2018. gada stabilitātes programmu sagaidāms, ka vispārējās valdības parāda attiecība pret IKP samazināsies no 40,1 % no IKP 2017. gadā līdz 36 % no IKP 2021. gadā. Programmas IKP izaugsmes prognozes šķiet izteikti labvēlīgas attiecībā uz 2018. gadu un ticamas attiecībā uz 2019. gadu, salīdzinot ar Komisijas prognozi. Budžeta riski ir lejupvērsti, kas saistīts ar optimistiskām prognozēm par nodokļu saistību izpildes uzlabošanas pasākumu rezultātiem.
- (7) Padome 2017. gada 11. jūlijā ieteica Latvijai 2018. gadā sasniegt savu vidēja termiņa budžeta mērķi, ņemot vērā pielaides saistībā ar sistēmiskās pensiju reformas un strukturālo reformu īstenošanu, attiecībā uz kurām ir piešķirta pagaidu novirze. Tas atbilst valdības neto primāro izdevumu maksimālajam nominālajam pieauguma

⁴ SWD(2018) 212 *final*.

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006 (OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.).

⁶ COM(2014) 494 *final*.

tempam⁷ 6,0 % apmērā 2018. gadā, kas atbilst strukturālās bilances pieļaujamajam pasliktinājumam 0,3 % apmērā no IKP. Pamatojoties uz Komisijas 2018. gada pavasara prognozi, pastāv risks, ka 2018. gadā būs ievērojama novirze no vidēja termiņa budžeta mērķa. Tomēr, tā kā 2017. gada rezultāti bija labāki, nekā paredzēts, šāds risks 2018. gadā var būt zemāks. Tajā pašā laikā “ticamības instruments”, kas balstās uz Komisijas 2018. gada pavasara prognozi, norāda uz lielu nenoteiktību saistībā ar aplēsi par starpību starp potenciālo un faktisko ražošanas apjomu, kuras pamatā ir vispārpieņemta metodoloģija. Ja tā tiks apstiprināta, šie faktori tiks ņemti vērā 2019. gada pavasara *ex post* novērtējumā par 2018. gadu.

- (8) Latvijai 2019. gadā vajadzētu sasniegt savu vidēja termiņa budžeta mērķi, ņemot vērā pagaidu pielaidi saistībā ar strukturālās reformas īstenošanu veselības aprūpes nozarē, kas piešķirta 2017. – 2019. gadam. Tas atbilst valdības neto primāro izdevumu maksimālajam nominālajam pieauguma tempam 4,3 % apmērā 2019. gadā, kas atbilst pieprasītajam strukturālās bilances uzlabojumam 0,4 % apmērā no IKP. Pamatojoties uz Komisijas 2018. gada prognozi, pastāv risks būtiskai novirzei no minētās prasības 2019. gadā un 2018. un 2019. gadā, abos gados kopā. Kopumā Padome uzskata, ka, sākot no 2018. gada, būtu jāveic nepieciešamie pasākumi, lai ievērotu Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumus.
- (9) Latvijā ir augsta ienākumu nevienlīdzība. Bagātāko 20 % mājsaimniecību un nabadzīgāko 20 % mājsaimniecību ienākumu attiecība 2017. gadā bija 6,3, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES, jo pārdale, izmantojot nodokļu un pabalstu sistēmu, ir mazāka. Ir pārskatīta Latvijas nodokļu sistēma un palielināta iedzīvotāju ienākuma nodokļa progresivitāte; tomēr nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās zema atalgojuma saņēmējiem joprojām ir salīdzinoši liels un kavē oficiālo nodarbinātību. Nodokļu reforma ir ierobežota attiecībā uz nodokļu novirzīšanu uz avotiem, kas ir mazāk kaitējoši izaugsmei, un attiecībā uz paziņotā politikas mērķa – nodokļu ieņēmumu īpatsvara palielināšanas IKP – sasniegšanu. Nodokļu ieņēmumu zmais īpatsvars IKP ierobežo resursus ilgtspējīgai sabiedrisko pakalpojumu sniegšanai un sociālajai iekļaušanai. Salīdzinājumā ar citām ES valstīm netiek pietiekami izmantots no īpašuma un kapitāla nodokļiem gūto ieņēmumu potenciāls. Par spīti nelielam progresam cīņā pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas nodokļu saistību izpilde joprojām ir nopietna problēma.
- (10) Sociālās drošības tīkla nepilnības atspoguļo nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu lielais īpatsvars, un tās norāda uz problēmām saistībā ar minimālo ienākumu, pensijām un personu ar invaliditāti iekļaušanu. Nabadzības līmenis personām ar invaliditāti un vecāka gadagājuma cilvēkiem pēdējos gados ir palielinājies un ir viens no augstākajiem Eiropā. 2014. gadā paziņotā minimālo ienākumu līmeņa reforma nav īstenota, kas negatīvi ietekmē nabadzīgākās mājsaimniecības. Sociālās palīdzības pabalstu adekvātums uzlabojās tikai nedaudz, un tas joprojām ir nepietiekams. Minimālā vecuma pensija nav palielināta kopš 2006. gada. To cilvēku īpatsvars, kuri saskaras ar ļoti sliktiem sadzīves apstākļiem, ir viens no augstākajiem Eiropā, un sociālo mājokļu ir maz.

⁷

Valdības neto primāros izdevumus veido kopējie valdības izdevumi, izņemot procentu izdevumus, izdevumus saistībā ar Savienības programmām, kas ir pilnībā izlīdzināti ar ienākumiem no Savienības fondiem, un nediskrecionāras izmaiņas saistībā ar bezdarbnieku pabalstu izdevumiem. Valsts finansētā bruto pamatkapitāla veidošanas līmenis ir izlīdzināts četru gadu laikposmā. Ir ņemti vērā tiesību aktos paredzētie diskrecionārie ieņēmumu pasākumi vai ieņēmumu palielinājumi. Vienreizēji pasākumi gan ieņēmumu, gan izdevumu jomā ir atskaitīti.

- (11) Nelabvēlīgas demogrāfiskās attīstības un emigrācijas rezultātā pieaug pieprasījums darba tirgū. Lai gan nodarbinātības izaugsmi ierobežo darbaspēka piedāvājuma samazināšanās, nodarbinātības iespējas dažādos reģionos un prasmju līmeņos atšķiras. Ir panākts progress saistībā ar profesionālās izglītības un apmācības programmas reformu, kuras mērķis ir izglītību saskaņot ar mūsdienu prasībām attiecībā uz prasmēm. Tomēr ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai pilnībā īstenotu šo reformu un palielinātu līdzdalību gan sākotnējā, gan nepārtrauktajā profesionālajā izglītībā un apmācībā. Ir sāktas jaunas pieejas īstenošana attiecībā uz mācīšanos darbvietā, iesaistot sociālos partnerus un uzņēmumus. Tomēr šajā shēmā piedalās neliels skaits apmācāmo personu. Pieaugušo dalība izglītībā ir palielinājusies tikai nelielā mērķa, un bezdarbnieku iesaiste aktīvos darba tirgus pasākumos ir zemāka nekā vairākumā citu dalībvalstu. Tas rada bažas, ņemot vērā augsto bezdarba līmeni mazkvalificētu darba ņēmēju vidū. Raugoties plašākā kontekstā, sociālo partneru spēju stiprināšana ir svarīga, lai sekmētu viņu līdzdalību.
- (12) Ir veiktas reformas veselības aprūpes sistēmā. Paredzams, ka veselības aprūpes finansējuma palielinājums ļaus atrisināt dažus piekļuves ierobežojumus, kas saistīti ar ikgadējiem pakalpojumu ierobežojumiem un ilgo gaidīšanas laiku. Tomēr veselības aprūpei paredzētais publiskais finansējums joprojām ir krietni mazāks par ES vidējo rādītāju un vēl ir jāveic efektivitātes palielināšanas pasākumi, tostarp efektīvi preventīvie pasākumi, slimnīcu nozares racionalizēšana, primārās veselības aprūpes stiprināšana un kvalitātes vadības jautājuma risināšana. Veselības rezultāti ir salīdzinoši vāji, un bažas joprojām rada jautājums par savlaicīgas piekļuves veselības aprūpei par pieņemamu cenu nodrošināšanu visiem iedzīvotājiem. Lielais tiešo maksājumu īpatsvars un veselības aprūpes pakalpojumu sadalījums divos grozos ("pilnais" un "minimālais") dažām grupām var samazināt piekļuvi un izraisīt negatīvus veselības rezultātus.
- (13) Regulējuma kvalitātes nepilnības un zema valsts pārvaldes lietderība un efektivitāte negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vidi. Valdība 2016. gadā iesniedza vērienīgu reformu plānu, kurš paredzēts, lai izveidotu efektīvāku un profesionālāku publisko sektoru, un kura mērķis ir uzlabot efektivitāti, samazinot personālu un centralizējot atbalsta funkcijas, vienlaikus nostiprinot uz rezultātiem balstītu apmaksu un palielinot pārredzamību. Tomēr šis plāns attiecas tikai uz centrālo pārvaldi, neraugoties uz to, ka ievērojamu efektivitātes pieaugumu varētu panākt arī pašvaldību līmenī. Valsts uzņēmumi, kuri veido ievērojamu ekonomikas daļu, tiek koordinēti valdības līmenī. Lai gan uz uzņēmumiem, kas pieder centrālajai valdībai, attiecas centralizēts korporatīvās pārvaldības regulējums, pašvaldību īpašumā esošās ostas un uzņēmumi neietilpst šajā mehānismā.
- (14) Korupcija turpina kaitēt Latvijas uzņēmējdarbības videi, un interešu konfliktu novēršana joprojām ir neelastīga un formāla. Vilcināšanās tiesību akta par trauksmes cēlēju aizsardzību pieņemšanā kaitē valsts pārvaldes pārskatatbildībai un efektivitātei. Pēdējo gadu laikā ir ievērojami nostiprināts maksātnespējas procesa regulējums, tādējādi ierobežojot ļaunprātīgas izmantošanas iespējas. Tomēr Tieslietu padome mudināja izmeklēt apsūdzības par iepriekš veiktu maksātnespējas sistēmas ļaunprātīgu izmantošanu, pārskatot atsevišķas lietas. Tā ir ieteikusi uzlabot tiesnešu kvalifikācijas novērtēšanu un pārskatīt pieejamos disciplināros pasākumus.
- (15) Latvijas bankas, kas apkalpo klientus nerezidentus, ir pakļautas liela riskam tikt iesaistītām nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā. Tas rada problēmas saistībā ar valsts finanšu nozares integritāti, var kaitēt tās reputācijai un ietekmēt arī investīcijas un ekonomikas izaugsmi. Nesen tika pastiprināts regulējums nelikumīgi iegūtu

līdzekļu legalizēšanas apkarošanas jomā; būtu nepieciešami nepārtraukti centieni, lai panāktu ilgtspējīgus uzlabojumus. Latvija nesen pieņēma likumu, kura mērķis ir ievērojami ierobežot Latvijas finanšu nozares pakļautību nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas riskiem. Galvenie elementi ir informācijas apmaiņa starp finanšu iestādēm un tiesībsardzības iestādēm un darījumu ar pastkastītes uzņēmumiem ierobežošana. Būs jāuzrauga šā likuma sekas un efektivitāte.

- (16) Komisija 2018. gada Eiropas pusgada ietvaros ir veikusi Latvijas ekonomikas politikas visaptverošu analīzi un publicējusi to 2018. gada ziņojumā par šo valsti. Tā ir arī novērtējusi 2018. gada stabilitātes programmu un 2018. gada valsts reformu programmu un to, kā īstenoti Latvijai iepriekšējos gados adresētie ieteikumi. Komisija ņēma vērā ne tikai programmu lietderību ilgtspējīgas fiskālās un sociālekonomiskās politikas nodrošināšanā Latvijā, bet arī to atbilstību Savienības noteikumiem un norādēm, ņemot vērā vajadzību nostiprināt Savienības vispārējo ekonomikas pārvaldību, turpmākajos valsts lēmumos nodrošinot Savienības līmeņa ieguldījumu.
- (17) Ņemot vērā šo novērtējumu, Padome ir izskatījusi 2018. gada stabilitātes programmu, un tās atzinums⁸ ir atspoguļots jo īpaši 1. ieteikumā turpmāk,

AR ŠO IESAKA Latvijai 2018. un 2019. gadā rīkoties šādi.

1. 2019. gadā sasniegt vidēja termiņa budžeta mērķi, ņemot vērā pielaišanas saistībā ar strukturālo reformu īstenošanu, attiecībā uz kurām ir piešķirta pagaidu novirze. Samazināt nodokļus zema atalgojuma saņēmējiem, novirzot nodokļus uz citiem avotiem, jo īpaši kapitālu un īpašumu, un uzlabojot nodokļu saistību izpildi.
2. Uzlabot minimālo ienākumu pabalstu, minimālo vecuma pensiju un cilvēkiem ar invaliditāti paredzētā ienākumu atbalsta adekvātumu. Uzlabot profesionālās izglītības un apmācības atbilstību darba tirgus prasībām un veicināt mazkvalificētu darba ņēmēju un darba meklētāju prasību pilnveidi. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas pieejamību, kvalitāti un izmaksu lietderību.
3. Uzlabot publiskā sektora efektivitāti, jo īpaši attiecībā uz pašvaldībām un valsts uzņēmumiem. Stiprināt valsts pārvaldes pārskatatbildību, aizsargājot trauksmes cēlētājus, novēršot interešu konfliktus un ņemot vērā iepriekšējo maksātnespējas procesu izvērtēšanas rezultātus.

Briselē,

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*

⁸ Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1466/97 5. panta 2. punktu.